

Пенчо Славейков

Ралица

Като оназ вечерница в небото,
една бе в село Ралица девойка,
и цяло село лудо бе по нея.
Сиротно чедо беше тя. Отколя
замина нейний татко по гурбет –
замина и ни вест, ни кост от него;
а майка й отведоха с дене
кахъри в гроба. Ралица остана
при леля си, като свое чедо
я тя отгледа – гърлицата както
отглежда своя рожба, докато
се на крила самичка тя възмогне.
От Бешбунар ли с пълни бели менци
тя привечер се връщаше с другарки,
спреваряха се кой през кой вода
да й напий; а в празник на хоро,
кой не луди до нея да се хване? –
Че модрия й поглед бе западнал,
като мъгла, на всички на душата
и мислите им все около нея
се вияха, кат сърмений колан
о кръшната й тънка половина...
„Блазе й с хубост“ – казваха едни.
„Блазе, комуто на честта се падне“ –
обаждаха се други. А с глава
посвиваха пък трети, век живели,
свят опознали – шепнейки изниско:
„Блазе й... Ех, кабил ни край не е
на хубаво да води тая хубост.“
За Ралица залиташе най-вече
Стоичко Влаха, заможен и личен
ерген, един на майка и баща.
Но ней сърцето беше дало вест
и тегнеше душата й към други;
примамили я бяха со дене
на Ива Бойкин ваклите очи
и думите му благи, като ранна
роса при пролет. Вреди ли невреда,
че сиромаш е Иво!... Двама лика
и прилика, един за друг родени –
един у друг залюбени не чудом.

Той беше строен явор столоват,
тя тънка, вита, кършена лоза:
лоза се окол явора обви –
около Ива Ралица девойка!

Кръстовден мина. По поля и дома
се работа привършваха. Ей острий
горняк повя: гората пожелтя;
напуснати, посърнаха полята.

У Ралица ходиха китни свати.
И чу се вест низ селото, че наскоро
ще е и сватба. Дружки и недружки
у Ралица на добър час вървяха;
и всички тя посрещаше засмяна,
и тънки дари стелеше пред тях,
и охолно разправяше на всички,
що ѝ лежеше драго на сърце.
Сърце прелива, като пълна чаша.
У лелини ѝ дворове широки
като че слънце грееше – и всички,
що Ралица споходиха, оттам
излязяха, като че ли и тях
да бе огряло слънце...
Ала слънце,
що за едни тъй драголюбно грей,
на други мрак сгъстява на душата.
И мрак обзе душата на Стоичка.
Ни сън за него имаше, ни отдих;
и скиташе се все навъсен той,
на целий свят като че гневен. Вред
той Ралица все дебнеше да срещне.
Ей привечер веднъж му падна сгода
на Бешбунар. Той излеком пристъпи
и се запря зад чучура – когато,
приведена над поставът, сама
там Ралица си писаните стомни
изплакваше. Тя втора стомна сложи
под чучурчето – първата, веч пълна,
изправи се да сложи отстрана –
и тъй застана в миг, като вкопана.
Обади се тогаз оттам Стоичко:

„Отколя търся слука да ти дам
скъп армаган – огърлица рубета,
а, Ралице?...“ И тутакси извади
из пазвата си златен наниз той
и го подаде. Очи не възведе
да го погледне пребледняла тя
и не пророни, слисана, ни дума.
„Наречени са те за теб“ – отново,
пристъпвайки към нея, той повтори.
– Не всичко, мен наречено, за мен е! –
отвърна тихо Ралица и сегна
препълнената стомна да отнеме.
Ръката ѝ тогава залови
и я устреля с тъмен поглед той,
и троснато отново тъй подзе:
„За теб така... така ли е за мен?
На мене е обречено сърце ти:
то ще е мое – или ничие!“
– Пусни!... Сърцето силом се не зема.
Не е то пита, то се не лопи! –
извика тя – изви се, отърва се
и спусна се набързо низ брега.
След нея дълго, дълго гледа той
и недобър гореше плам в очи му.
И паметта му мисли зли обзеха.
Зашло бе вече слънце и бързом
вечерни сенки падаха... Въз бряг
възпираха отдолу закъснели
за Бешбунар девойки и далеч
разпръскваше се охолний им смях.
Из друг път сви Стоичко и полека
към село се упъти.
Много дни
се оттогава минаха – и много
неща през тия много дни. Ей вече
великденските пости превалиха;
разтикваше се зимата. И всичко
миришеше на млада пролет... Само
мъглива есен гнездеше се още
в душата на Стоичко Влаха, че
отдавна вече Ралица и Иво –
мъж и жена – живеяха честито.

Зовеше я той „мое пиле“, поглед
от нея не отвождайки, като
от свое скъпо, ненагледно благо.
И не смъгли му щастието нищо –
ни думите на Ралица, когато
тя за Стоичко всичко му разправи,
ни тъмний негов поглед, изпод вежди
при всяка среща мятан неприветно.
А радостта на Ивовата майка
ни споделил би никой, ни постигнал.
И всякой гост у Ралица бе драг
и радушно причакан гост. На всички,
кой знае как, усмивката ѝ крехка
допаднаше – тъй ведрата зорница
допада на стопани ранобудни:
не е ли тя на ясни дни благ вестник?
Ех, хубава усмивка беше тя...

И с таз усмивка, привечер веднъж,
говореше невестата на Ива,
приседнала край огъня до него:
– Защо ли се забави майка тъй?...
Довчас ще втаса хляба и зарана
ще имаш топъл за в гората. Ранко
нал ще излезеш? „Ранко, мое пиле;
не ще ли ти се ранко да изляза?“ –
отвърна той, с усмивка дяволита
като към нея се изви. – Пък ти!
То вече – каза тя и причерви се
свенливо. Двама мълкнаха завчас.
На огъня притури съчки тя,
а той се взря в камината нагоре.
А вихъра, като пътник закъснял,
на прозорците блъскаше, виеше
и свиреше през ниския комин.
Стояха дълго мълком те така
и този път пръв Иво се обади:
„У батеви останала е майка;
ще трябва да се иде, че навън
я чуй каква е хала разбесняла.“
– Пред вратията завяло ѝ до коляно –
се Ралица обади, веч когато

отвори той вратата да излезе.
 Но той не чу, набързо дръпнал пак
 да я затвори – че го сипна буйна
 виелица в очите, шепи сняг
 от стрехи нейде сграбил и вкъщи
 да се премъкне хукнала несвястно.
 Не задържа тя Ива. С сръчен мах
 от себе си отърси той снегът
 и възкриви към хлява, по-напред
 воловете да понагледа пътем.
 „Я гледай, чак и вратнята разтворил!“
 – Затрупей я с трупа си! – троснат глас
 до него се обади – и докле
 да се досети Иво, лют ханджар
 се вби в гърди му – дигна той ръка,
 изохка и се люшна на земята.
 И повторно в гърди му кат вби
 ханджара, викна стръвния убиец:
 – Мене нейни думи – тебе моя нож!
 Сърцето, що се не ломи, за мене
 ще да е цяло! – и прескокна той
 през трупа и изчезна в тъмнината,
 зловещо дето вихъра виеше.
 Нощта погълна глухий стон на Ива;
 а като че ли слаб, едва досетен
 ек и сърцето Ралица досегна –
 неясен ек и несъзнан, тъй както
 в гората гръм далечен от ловец
 на птичка се в сърцето отзовава;
 за миг се тя послуша и отново
 я мисълта за утре пак обзе.

Седеше тя прибрана тамо в къта,
 край огъня, когато се почука
 на прозорчето излек. Скокна тя
 и вратнята отвори. – „Добър вечер,
 невясто Ралко. Мала пък вихрушка! –
 бързом издума старата, чембер
 като отви и го от сняг отърси. –
 Ха затвори, че фтичето ще фръкне!“
 – Не е ли Иво отподире? – „Иво?
 Къде се е по таз вихрушка дявал?“

И ней разправи Ралица, и плахо
 погледна я. „Ей, някъде по път
 ще бъдем се разминали“ – изниско
 ней старата отвърна и повтори:
 „Отдавна ли излезе.“ – Не, отскоро. –
 Спогледаха се мълком те – и мълком
 край огъня приседнаха да чакат...
 Полека-лека вятърът утихна;
 и рядко само чуваха се бързи,
 отвън из пътя, стъпки и далеч
 заглъхваха; а тропота от тях
 за дълго се откъкваше в сърца им.
 И нещо тежко, тъмно се полека
 възвземаше и тасаше в душа им,
 като на лято дъжд, кога в полето
 лежат във златни снопи неприбрани.
 Тъй мина час и друг, а все нема
 очаквания от тях да се завърне...
 И наведнъж – поджегна ли ги мисъл
 нечакана? – те скокнаха и двете
 и литнаха на потръс. Пред вратата
 те зърнаха полузавени стъпки
 и като че ли нещо ги повлече
 нататък, закривиха... В тъмнината,
 зад зиналите вратни на обора,
 на трупа Ивов Ралица се спrepна
 и с вик върху му падна во несвяст.
 Далеч и близо в глъхналата нощ
 разляяха се псета... Глъч се дигна;
 и стекоха се оближни съседи
 на писъка у Ивови. Блещукуна
 фенерче сред навалищата – слабо
 огрея то прегърчения труп,
 зад прага възнак повален, с широко
 изцъклени безжизнени очи –
 и него с писък прегръщаха жените.
 Отнесоха съседи Ива вкъщи,
 а сутринта отнесоха го свои
 на гробищата, в вечната му къща.
 Пожалиха за чуждо чужди хора;
 пожалиха за Ралица, за Ива,
 окаяха и старата му майка,

погаткаха „каби?“ и „кой ще бъде?“
па скоро и забравиха. Една
не го забрави старата му майка
и наскоро, при пролет, се помина.
При синов гроб отвори се и майчин.
Един до друг те легнаха в земята –
и на сърцето Ралици. Злочеста,
една за двама остана да жали,
на гробовете им да реди.

Начесто
западаше ѝ мисъл за Стоичка;
западаше ѝ: „Божичко, нима!“
И морници побиваха я хладни.
(А сам Стоичко, заради когото
и хората пошушноваха нещо,
след Ивовата смърт, на два-три пъти
се по кръчмите мярна – и без вест
подир това на някъде забягна.)
През сълзи тя не видя пролетта,
в тъга не сети лятото как мина
и дойде есен. Есента доби тя
момчана рожба – радостна сълза
во пороя на скърбите ѝ падна.

Дни минаха и много мина с тях.
Тъй както свива модрия седянка
цветец, когато слънцето залезе,
и тъй сърцето Ралица се сви,
прибрало спомен скъп за ясни дни...
Живей сиротно с своето сираче
живот неволен тя сега. Радей
по чужди къщи, бърти се весден,
и прязнощ я над хурката заваря.
Но в ваклите очи на свойта рожба,
когато се тя вгледа и познай
в тях Ива – до сърце си го притисне,
и пак оная хубава усмивка
на устните ѝ цъфва, от живота
ненадломена – с несломено сърце.

КРАЙ

Източник: Словото
Набиране: Силвия Гогова и Виктор Гугушев

Публикация

П. П. Славейков, Събрани съчинения в осем тома, том 1. Български писател, С. 1958.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/6631>]